

A vakcinákkal kapcsolatos bizonytalankodás meghatározói és ezeknek a COVID-19-cel kapcsolatos népegészségügyi kampányokra vonatkozó tanulságai

Predictors of Vaccine Hesitancy: Implication for COVID-19 Public Health Messaging

International Journal of Environmental Research and Public Health, 2021

Az ismertetőt készítette: [Kovács Katalin](#)

Korábbi vakcinákkal kapcsolatban már világossá vált a kutatók számára, hogy a vakcinákkal kapcsolatos attitűdöket nem érdemes csupán az elfogadó és az elutasító kategóriákba sorolni, hiszen a valóságban azok inkább egy, a vakcina teljes elfogadottsága és elutasítottsága közötti skálán helyezkednek el. Az attitűdök többségének nincs köze az „oltásellenesség” címszó alatt ismert nézőponthoz, a nem-elfogadó álláspontok inkább különböző fokú bizonytalanságot jelenítenek meg, és dinamikusan változhatnak. Ezek a fluid és formálható vélemények nagy szerepet játszanak abban, hogy egy-egy vakcinációs kampány milyen sikerre számíthat. A kurrens COVID-19 oltásokkal kapcsolatban a világ igen sok országában viszonylag magas fokú bizonytalanság volt tapasztalható, ugyanakkor a vakcinákkal kapcsolatos elbizonytalanodást az Egészségügyi Világszervezet már ezt megelőzően is észlelte. 2015-től kezdődően vizsgálta, 2019-ben pedig már a 10 legsúlyosabb népegészségügyi probléma egyikeként tartotta nyilván.

A Hodson és Montelpare alkotta kanadai szerzőpáros cikkében a 2006 és 2021 között e témában született cikkeket tekintette át, melyek közül a legtöbb értelemszerűen nem a COVID-19 elleni, hanem korábbi oltások percepciójával foglalkozott. A tudományos folyóiratokban megjelent angol nyelvű cikkek (47) mellett 10 további, tudományos igényességgel megírt cikket, illetve jelentést is bevontak az elemzésbe.

Az áttekintés szerint a különböző életkori csoportok nagyon különböző módon viszonyulnak a vakcinákhoz. Általában véve az idősebbek között nagyobb a vakcinák elfogadottsága, míg a fiatal korosztályok szkepticizmusára részben magyarázattal szolgál, hogy körükben gyakoribb a „közösségi média” fogyasztás. Ennek a jelentőségét később még részletezzük.

A vakcina-bizonytalanság és az anyagi helyzet közötti összefüggés egyáltalán nem egyértelmű. Bizonyos országokban különösen magas vakcina-bizonytalansággal találtak a kutatók középosztálybeli családok között, míg a legtöbb országban a szegényebbek között volt jelentősen magasabb a bizonytalanok száma.

Az iskolázottság magas szintje viszont legtöbbször a vakcinákkal kapcsolatos nagyobb bizalommal jár együtt, voltak azonban olyan helyzetek, amikor nem tapasztaltak a kettő között semmiféle kapcsolatot. A cikk szerzői szerint ebből arra kell következtetnünk, hogy a népegészségügyi kampányoknak minden iskolai végzettség szerinti csoport számára érthetőnek kell lennie, a

mindennapok nyelvét kell használnia. A szerzők szerint a mindennapi életből vett hasonlatok alkalmazása, de a fertőző betegségek történetére, és a vakcinák történelmi szerepére vonatkozó ismeretterjesztés is általában hasznosnak bizonyul. Érdemes ugyanakkor figyelemmel lenni azokra a speciális ismeret-szegmensekre is, amelyek egy-egy közösségben kialakultak a vakcinákkal kapcsolatban. Az e szegmensekre vonatkozó speciális ismeretek átadásával a vakcinák iránti bizalom erősödhet, az oltást elfogadók száma pedig növekedhet.

Tovább lépve a demográfiai meghatározók sorában, a vidéken élők általában kevésbé bíznak meg a vakcinákban, mint azok, akik városban élnek. Ezt az általános szabályt a vidéket célzó kampányok megerősítésével, az oltások jobb hozzáférhetőségének biztosításával lehet kompenzálni.

Mindezekben a tényezőkön kívül, sőt, ezeknél akár jóval erősebben befolyásolja a vakcinákba vetett bizalmat jónéhány más jellegű attitűd is. A „hatalmasságokkal” szembeni bizalmatlanság például meghatározó faktornak bizonyult. Főképp a marginalizált társadalmi csoportoknál tapasztalható az, hogy ellenséggé tekintenek a társadalmi elitre és a „szakértőkre”. Ilyen esetekben a hatalmasságokkal szembeni bizalmatlanság a marginalizált csoportok marginalizált helyzetükkel való egyfajta megküzdési stratégiájának is tekinthető, melynek kapcsán saját biztonságukat és csoportidentitásukat erősíthetik. A bizalmatlanság sokszor az orvosi szakma egésze iránt fogalmazódik meg, amely a vakcina elutasítottságával is együtt jár. A kormányban és az orvoslásban nem bízóknak sokkal hajlamosabban az internethez fordulni, és ott is inkább a vakcina-ellenes érveket keresni. Ennek a bizalmatlanságnak az extrém formái a konspirációs teóriák, amelyekben - a szerzők szerint - a COVID-19 esetében kevesen hisznek, azonban igen nagy nyilvánosságot kapnak. A kormány, a hatóságok, avagy a szakértők iránt érzett nagyfokú bizalmatlanság esetén a szerzők azt tanácsolják, hogy az adott közösségekben szavahihetőnek tekintett tekintélyeken, vagy egyszerűen csak a közösséghez tartozó személyeken keresztül juttassák el a vakcinával kapcsolatos üzeneteiket a közösség tagjai felé.

Az attitűdök közül talán kevesebb figyelem irányult mindeddig arra a beállítódásra, amelyet a szerzők „undor-érzékenységnek” neveztek. Többen találkoztak már ezekkel a beállítódásokkal, és különféle módon fogalmazták meg annak legjellemzőbb sajátosságát. Ezek között talán azt a jellegzetességet lehet közösnek tekinteni, hogy az egyén erős késztetést érez arra, hogy megvédje saját magát a fertőzéstől/betegségtől. Ez valószínűleg erős kapcsolatban áll a test (és az elme) tisztaságának fontosságáról alkotott képzetekkel, esetleg azok szentséges státuszába vetett hittel. Ezek a beállítódások tovább növelhetik a vakcinációs bizonytalankodást. A szerzők szerint ezen emberek számára érdemes olyan üzeneteket megfogalmazni, amelyben nem szerepelnek például képi megfogalmazások, amelyek undorkeltésre adhatnak okot (pl. a vakcináció pillanata a tűre fókuszálva). Ugyancsak hatásos lehet ezen emberek körében a korábbi fertőző betegségekben szenvedők látványa, akik immunizáció híján kerültek az érintettek számára visszataszítónak tűnő állapotba.

További jellemző beállítódás az, amelyeket a szerzők rizikókerülésnek neveznek, de az olvasó benyomása szerint valójában inkább egyfajta mérlegelésről van szó. A rizikókerülés sajátos módon a kockázatok egyfajta sajátos értékelésével is együtt jár. Klasszikus, jól ismert vakcinák vonatkozásában is értékelhetik a vakcináció kockázatát magasabbra az egyének, mint a betegségét. Különösen így van ez a COVID-19 esetében, hiszen e tekintetben még nem gyűlt össze annyi bizonyíték az oltás relatív előnyeit illetően, mint más, bejáratott vakcinákkal kapcsolatban. Ezekben az értékelésekben a COVID-19

vakcináknál csak a nyílt, alapos és megalapozott tájékoztatás segíthet. Ennek kapcsán azonban nagyon fontos megjegyezni, hogy a vakcinációban való részvételt nem csupán kognitív beállítódások, hanem az érzelmek, ezen belül pedig a félelem jelenléte is nagyban befolyásolja.

Az ismertetett tanulmány bibliográfiai adatai:

Hudson, A.- Montelpare, W. J. (2021): Predictors of Vaccine Hesitancy: Implication for COVID-19 Public Health Messaging, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 8054, <https://doi.org/10.3390/ijerph18158054>